

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4 (2)

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI IQTISODIYOTDA “AKT XIZMATLARI” TUSHUNCHASI VA ULARNING EKSPORT SALOHİYATI.....	14
Shermatov Sherzod Xotamovich RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI	20
Amonov Mirzohid Tuymuratovich, Xodjayev Anvar Rasulovich TIJORAT BANKLARINING BYUDJET MABLAG’LARI HISOBIGA MOLİYALASHTIRILADIGAN LOYIHALARDAGI ISHTIROKINI KUCHAYTIRISH MEXANIZMLARI	26
Maxmudov Rahimjon Hamid o’g’li KORPORATIV BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING STRATEGIK YO’NALISHLARI.....	33
Shakirova Gulbaxor Sharipdjanovna YASHIL IQTISODIYOTGA O’TISHDA XORIJIY TAJRIBALAR TAHLILI VA UNI O’ZBEKISTON SHAROITIDA QO’LLASH IMKONIYATLARI	38
Ne’matova Mavsuma, Xolmamatov Diyorbek ВЛИЯНИЕ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ НА ИНВЕСТИЦИОННУЮ АКТИВНОСТЬ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	43
Буранова Лола Вахобовна ФИНТЕХ-ЭКОСИСТЕМА КАК ФАКТОР ИНКЛЮЗИВНОГО И УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА: СТРУКТУРНЫЙ АНАЛИЗ И ПЕРСПЕКТИВЫ ТРАНСФОРМАЦИИ	54
Эшмуротов Дониёр Ихтиёр угли ZAMONAVIY MARKETING KONSEPSIYALARI ASOSIDA XIZMATLAR RAQOBATBARDOSHLIGINING USLUBIY JIHATLARI.....	60
Ostonaqulova Gulsaraxon Matyoqub qizi, Fayzullayeva Zamira Alijonovna XIZMAT KO’RSATISH KORXONALARINING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHDA SERVIS XAVFSIZLIGI INDEKSI: SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA	64
Shodmanova Zubayda Ubaydullayevna QURILISH FAOLIYATI SOHALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING ILG’OR XORIJIY TAJRIBALARI	
Xusanov Kamoliddin Xolmamat o’g’li INSON KAPITALI VA KADRLAR SALOHİYATINI BOSHQARISHNING NAZARIY KONSEPSIYALARI	73
Abdullo Sohobov O’ZBEKISTONDA URBANIZATSIYA JARAYONLARI JADALLASHUVI VA UNING HUDUDIY XUSUSIYATLARI	84
Mamanazarov Oybek Shomurodovich KORXONALAR MOLİYAVIY HOLATINI MOLİYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI (MHXS) ASOSIDA BAHOLASHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	91
Xamidov Javoxir Shavkat o’g’li BIZNES JARAYONLARINI MONITORING QILISH TIZIMINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI.....	95
Dadajonova Madina Ravshan qizi O’ZBEKISTON VA XORIJIY MAMLAKATLARDA BENEFITSIAR MULKDOR KONSEPSIYASINI QO’LLASHNING DOLZARB MASALALARI	100
Ochilov Farhod Malikovich O’ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTGA O’TISHNING MAKROIQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH (GDP, BANDLIK VA INVESTITSIYALAR KESIMIDA).....	106
Hayitov Jamshid Xolboyevich	

INVESTITSION JOZIBADORLIKKA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI.....	111
Mamatqulova Hafiza Bahodir qizi IPOTEKA BOZORI MUAMMOLARINING EMPERIK TAHLILI VA ULARNI BARTARAF ETISH STRATEGIYALARI.....	118
Olokulova Feruza Mansurovna, Safarova Dilrabo Baxriddin qizi MILLIY IQTISODIYOT RAQOBATIDA NAZARIY VA AMALIY QARASHLAR.....	122
Karimova Iroda Abdusattarovna KORPORATIV BANK XIZMATLARIGA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR HAMDA ZAMONAVIY BIZNES MODELLARNI JORIY ETISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI.....	128
Qurbonov Abror Abdullayevich GREEN ECONOMY DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN AND INDONESIA: A COMPARATIVE STUDY.....	133
Ibrokhimova Iroda Ikromjon Kizi. Askolani. Javliyev Nuriddin Bektemir o'g'li AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA REKRUTING AGENTLIKLARINING O'RNI.....	142
Sherkulova Nodirabegim Baxordin qizi ФАКТОРЫ ТЕКУЧЕСТИ КАДРОВ И МЕХАНИЗМЫ УДЕРЖАНИЯ ПЕРСОНАЛА В СОВРЕМЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ УЗБЕКИСТАНА.....	148
Джураева Гузаль Шавкатовна BUDJET DAROMADLARI TARKIBIDAGI SOLIQLARNING ULUSHINI BOSHQARISH.....	156
Abduraxmonova Gulmira Sobir qizi RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AVTOSERVIS SHOHOVCHALARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	161
Marqayev Xurshid Aliqulovich THE ECONOMIC NATURE OF HUMAN CAPITAL AND ITS RECOGNITION IN ACCOUNTING AS AN OBJECT OF ECONOMIC ANALYSIS.....	165
Zafar Qodirov Abdivaxobovich O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINING SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	170
Ibragimov G'ayrat Ablaqulovich. Tursunov Ozod Matlubovich Shukurova Nilufar Qahramonova IMPROVING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE SERVICES IN THE DIGITAL ECONOMY.....	175
Mirzaev Kulmamat Djanzakovich NODAVLAT NOTIJORAT TASHKILOTLARI MOLIYAVIY BARQARORLIGINI BAHOLASHDA INTEGRAL KO'RSATKICHLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	179
Aliyev Arslon Salom o'g'li A STUDY ON THE COLLABORATIVE MECHANISM OF DIGITAL ARCHIVES GOVERNANCE AND TALENT GOVERNANCE: AN ANALYSIS BASED ON JOB COMPETENCY, PERFORMANCE EVALUATION, AND ORGANIZATIONAL EFFECTIVENESS.....	184
Wang Biao USTAMA ISHLAB CHIQUARISH XARAJATLARINING MAZMUNI VA UNI XALQARO STANDARTLARGA MUVOFIQ TAKOMILLASHTIRISH.....	190
Tashnazarova Dilfuza Samiddinovna INTEGRATSIYA SAMARADORLIGINI O'LCHASHNING METODOLOGIK MODELI VA INDIKATORLAR TIZIMI.....	195
Aliqulov Abbas Baxtiyor o'g'li XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA XIZMATLAR SIFATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	202
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	

MOLIYAVIY HISOBOTLAR AUDITINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	207
Elomonov Dadaxon Ozodullayevich	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARIDA IQTISODIY RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI	213
L.S. Azimova	
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF IFRS AND FINANCIAL REPORTING	218
Tojiboyev Abdullajon Kamoliddin o'g'li	
PAXTA-TO'QIMACHILIK SANOATIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIKNING HUQUQIY ASOSLARI	223
Abdullayev Hamidulla Abdug'ani o'g'li	
TURIZM KORXONALARIDA XIZMATLAR SIFATINI OSHIRISH ORQALI RAQOBATBARDOSHLIKNI KUCHAYTIRISHNING ZAMONAVIY BOSHQARUV MEXANIZMLARI	227
Ergasheva Zarifa Baxtiyarovna	
CHO'L-YAYLOV CHORVACHILIGI MAJMUASI RIVOJLANTIRISH	232
Nurmanov Sherzod Xujayarovich	
KREDITORLAR REYTINGINI MASHINAVIY O'QITISHGA ASOSLANGAN BASHORATLASH ALGORITMLARI	237
Beknazarov Ulug'bek Zafar o'g'li	
MIKROIQTISODIYOTDA ISTE'MOLCHILAR XULQ-ATVORI VA TALAB SHAKLLANISHI OMILLARI	242
Raximov Azizbek Saliyevich	
OLIY TA'LIMNI MOLIYALASHTIRISHNING ILG'OR XORIJIY Tajribasi: AQSH MISOLIDA.....	246
Kurbanov Baxodir Negmatullayevich	
O'ZBEKISTON TURIZM INDUSTRIYASINI BOSHQARISHDA INNOVATSION YONDASHUVLARNI JORIY ETISH USULLARI	250
Ashurova Shaxnoza Almasovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI KORXONALARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING NAZARIY ASOSLARI.....	257
Sharipova Shahlo Istamovna	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA XIZMATLAR SIFATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	262
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	
XIZMATLAR SOHASIDA MIJOZ QONIQLASHINI OSHIRISH MEXANIZMLARI: QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA	278
Aqsungul Usenova Tenel qizi, Qoraqalpoq davlat universiteti	
Dawletmuratov Adilbay Mirzaboyevich	
O'ZBEKISTONDA QANDOLAT MAHSULOTLARI BOZORINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI.....	283
Azlarova Munira Muhammad-Amin qizi	
TA'LIM XIZMATLARI BOZORINI SHAKLLANTIRISH, RIVOJLANTIRISH VA KO'RSATKICHLARINI O'RGANISH.....	289
Bozorova Madina Raxmat qizi	
IMPROVING SERVICE QUALITY MONITORING IN SERVICE ENTERPRISES BASED ON DIGITAL TECHNOLOGIES	294
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	
KREDITLASH MEXANIZMINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI VA UNING TARIXIY RIVOJLANISH BOSQICHLARI	299
Ortiqov Husan Usmonaliyevich	

O'ZBEKISTONDA QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORI MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH YO'NALISHLARI	304
Abdusalomov Ozodbek Baxtiyor o'g'li XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARINING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA SERVIS XAVFSIZLIGI INDEKSI: SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA	311
Shodmanova Zubayda Ubaydullayevna O'ZBEKISTONDA EKSPORTNI OSHIRISHDA AKT RIVOJLANISHINING O'RNI.....	315
Sadriddinov Ulug'bek Jaloliddin o'g'li QURILISH FAOLIYATI SOHALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING ILG'OR XORIJIY TAJRIBALARI.....	322
Xusanov Kamoliddin Xolmamat o'g'li INSON KAPITALI VA KADRLAR SALOHİYATINI BOSHQARISHNING NAZARIY KONSEPSIYALARI	326
Abdullo Sohibov SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA TIJORAT BANKLARIDA RISK-MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISH	331
Davronov Sanjar Ziyotovich SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA BOSHQARUV QARORLARINI QABUL QILISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	336
Ashrapova Noilaxon Niyazxanovna ISHLAB CHIQRISH KORXONALARINI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING XORIJIY TAJRIBASI TAHLILI VA UNGA ILMIY YONDASHUVLAR.....	340
Ochilov Baxtiyor Muminjonovich THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF IFRS AND FINANCIAL REPORTING.....	346
Tojiboyev Abdullajon Kamoliddin ugli SIRKULYAR IQTISODIYOTGA O'TISH: MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	351
Astanakulov Olim Tashtemirovich Muxammad Id Balbaa (Muhammad Eid Balbaa) Habibe Elif Kutlugun (Habibe Elif Kutlugun) GLOBAL IQLIM O'ZGARISHI FONIDA EKOLOGIK SIYOSAT VA BARQAROR RIVOJLANISH STRATEGIYALARI.....	357
Xamzayev Abdushukur Xudoyqulovich INTERNATIONAL MARKETING STRATEGIES FOR UZBEKISTAN'S TEXTILE INDUSTRY: CHALLENGES, OPPORTUNITIES, AND ECONOMETRIC EVIDENCE.....	362
Aziz Kurbanovich Abdullaev Sarvarbek Allayev Erkin ugli Shavkat Asrolovich Ruziev DIRECTIONS FOR TOURISM DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN BASED ON DIGITAL TECHNOLOGIES	369
Mirzaev Kulmamat Djanzakovich TEMIR YO'L TRANSPORTIDA SOLIQQA TORTISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI TAHLILI ("O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI" AJ MISOLIDA).....	373
Barotov Baxtiyor Vaxobovich CHIQUINDILARNI QAYTA ISHLASHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA BARQAROR RIVOJLANISHDAGI O'RNI	377
Muxitdinova Kamola Alisherovna TRANSPORT LOGISTIKASIDA TAVAKKALCHILIKLARNI SUG'URTALASH: O'ZBEKISTON VA AQSH TAJRIBASI ASOSIDA TAQQOSIY TAHLIL.....	381
Jabborov Islom Xusan o'g'li YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARINING IQTISODIY SALOHİYATINI BARQAROR BOSHQARISH.....	385
Xayrullayev Shaxram Yunus o'g'li	

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SERVIS KORXONALARIDA XIZMATLAR SIFATI BOSHQARUVINING ZAMONAVIY MODELLARI	392
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	
BIZNES JARAYONLARI MONITORINGI SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEZONLARI VA KO'RSATKICHLARI.....	398
Dadajonova Madina Ravshan qizi	
SIRKULAR IQTISODIYOT KONSEPSIYASINI AMALGA OSHIRISHNI BAHOLASH KO'RSATKICHLARINI (INDIKATORLARINI) SHAKLLANTIRISH.....	403
Sharifxo'jayeva Xonzodaxon A'lo qizi	
TURIZM QISHLOQLARINI SHAKLLANTIRISH MEZONLARI VA INDIKATORLARI TIZIMI	408
Xudaynazarova Dilorom	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MOLIYAVIY BOSHQARUV VA BOSHQARUV HISOB TIZIMINING AMALIYOTI: MUAMMOLAR VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	416
Xojiboyev Muxiddin Shodimuxamedovich	
DAVLAT XARIDLARI JARAYONIDA XAVFLARNI IDENTIFIKATSIYA QILISH, TASNIFLASH VA RISKKA ASOSLANGAN ICHKI AUDITNI TAKOMILLASHTIRISH	421
Meliboyev Askar Eshmuratovich	
DEVELOPING GARMENT MANUFACTURING STRATEGY IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION	426
Mahbuba Rahmonova	
Feruza Mansurovna Ollokulova	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QISHLOQ XO'JALIGIDA INVESTITSIYA SIYOSATINING IQTISODIY AHAMIYATI.....	430
Bakhit Mambetnazarov	
Atabek Tureev	
SOLIQ TUSHUMLARI VA MAJBURIY AJRATMALARNING DAVLAT MOLIYASIDAGI O'RNI: 2020-2025 YILLAR TAHLILI VA ISTIQBOLI.....	434
Olimov Shukurulla Dilshodjon o'g'li	
ФАКТОРЫ ТЕКУЧЕСТИ КАДРОВ И МЕХАНИЗМЫ УДЕРЖАНИЯ ПЕРСОНАЛА В СОВРЕМЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ УЗБЕКИСТАНА	439
Джураева Гузаль Шавкатовна	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK KORXONALAR IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	447
Mamirov Zamir Uzoq o'g'li	
XORIJYIY TO'G'RIDAN-TO'G'RI INVESTITSIYALARNI JALB ETISHDA O'ZBEKISTON TAJRIBASI: MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	453
Xatamov Nurbek Ochildiyevich	
DAVLAT BYUDJETI XARAJATLARI HISOB VA TAHLILINING AMALDAGI TIZIMI	458
Ostonokulov Azamat Abdurkarimovich	
Tursinbaev Gafur Jolmurzaevich	
MOLIYAVIY HISOBOTLAR AUDITINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	464
Elomonov Dadaxon Ozodullayevich	
СТРАХОВАНИЕ КАК ИНСТРУМЕНТ СНИЖЕНИЯ ФИНАНСОВЫХ ПОТЕРЬ ОТ НЕПРЕДВИДЕННЫХ РИСКОВ, ОКАЗЫВАЮЩИХ ВЛИЯНИЕ НА ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКУЮ ПРИБЫЛЬ (ДОХОД).....	470
Азимжон Мелиев Муродулло угли	
A STUDY ON THE COLLABORATIVE MECHANISM OF DIGITAL ARCHIVES GOVERNANCE AND TALENT GOVERNANCE: AN ANALYSIS BASED ON JOB COMPETENCY, PERFORMANCE EVALUATION, AND ORGANIZATIONAL EFFECTIVENESS	475
Wang Biao	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	SANOAT KORXONALARI INNOVATSION SALOHİYATINI BAHOLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	481
	Bahodirov Shohruh Bahodir o'g'li	
	QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORINI TARTIBGA SOLISHNING XALQARO TAJRIBASI.....	488
	Mallabayev Jobir Baxtiyorovich	
	ANALYSIS OF THE FINANCIAL AND ECONOMIC ACTIVITY REPORTS OF OOO SAM TRADING STROY	493
	Usmonova Dilfuza Ilhomovna	
	WAYS TO IMPROVE THE USE OF FOREIGN EXPERIENCE IN THE TRANSPORT AND LOGISTICS CLUSTER IN THE NEW UZBEKISTAN.....	500
	Musayeva Shoirazimovna	
	FOUNDATIONS FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TRANSPORT LOGISTICS IN UZBEKISTAN	507
	Muradov Alisher Kurbanbaevich	
	DAVLAT MULKINI BOSHQARISHNING INNOVATSION VA RAQAMLI MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	513
	Musurmonqulov Muhammad Ural o'g'li	
	KORXONALARNING INVESTITSIYA FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH: NAZARIYA VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR INTEGRATSIYASI.....	521
	No'monjonova Muazzam Mahbubjon qizi	
	KORXONALARDA DEBITORLIK VA KREDITORLIK QARZLARNI BOSHQARISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	526
	Mirzaev Ozod Furkatovich	
	INVESTITSIYA LOYIHALARINI MOLİYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH: GIDROENERGETIKA SEKTORI MISOLIDA.....	531
	Xusanov Shaxbozbek Shuxratjon o'g'li	
	ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ ИННОВАЦИИ В КРАУДФАНДИНГЕ: БЛОКЧЕЙН, ИИ И БУДУЩЕЕ ИНВЕСТИРОВАНИЯ	538
	Хамидова Фарิดахон Абдулкарим кизи	
Каримова Азиза Аъзамиддин кизи		
BANK TIZIMIDA QO'LLANILADIGAN RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING TURLARI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	545	
Ollokulova Feruza Mansurovna		
Xursanova Shaxnoza Anvar qizi		
TA'LIM MUASSASALARIDA QO'SHIMCHA TA'LIM XIZMATLARINI BOSHQARISHNING NAZARIY YONDASHUVLARI	549	
Safarova Kamola Shuxrat qizi		
QASHQADARYO VILOYAT MINTAQASINING IQTISODIY XAVFSIZLIK DARAJASI VA UNI BAHOLASH USLUBIYATI	553	
Nurxonov Komiljon Tovkarayevich		
AYOLLARGA NISBATAN ZO'RAVONLIKNING IQTISODIY OQIBATLARI VA UNI KAMAYTIRISHNING BARQAROR RIVOJLANISHDAGI O'RNI.....	562	
Feruza Bahodirxonovna Ibragimova		
ИНВЕСТИЦИОННЫЙ И ИННОВАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ТУРИЗМА В УЗБЕКИСТАНЕ: СТРУКТУРНЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ И НОВЫЕ ИСТОЧНИКИ РАЗВИТИЯ	567	
Насиров Дилшод Фархадович		
Асадов Амальжон Мехрожевич		
Ахматов Алинур Дилшодович		

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ МОДЕЛИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ.....	572
Насиров Дилшод Фархадович Хамраева Севара Мамуржановна Бахтиярова Алтынгул Бахтияровна	
INVESTITSION JOZIBADORLIKKA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI	579
Mamatqulova Hafiza Bahodir qizi	
ЦИФРОВЫЕ ПЛАТФОРМЫ КАК НОВАЯ ФОРМА ОРГАНИЗАЦИИ БИЗНЕСА – ЭВОЛЮЦИЯ УПРАВЛЕНИЯ И ИНСТИТУЦИИ	586
Рахмонов Хумоюн Рустамжон угли	
XORIYIY BANKLARNING YANGI BOZORLARGA KIRISH STRATEGIYALARI VA ULARNING MILLIY BANK TIZIMLARIGA TA'SIRI ("IПОТЕКА-BANK" AKSIYADORLIK TIJORAT BANKI MISOLIDA)	598
Kadirov Vaxid Marimbayevich Rajabbojeva Asalxon Mahmud qizi	
OECD VA YEVRONA ITTIFOQI MAMLAKATLARIDA BILVOSITA SOLIQQA TORTISH TIZIMLARINING QIYOSIY TAHLILI VA O'ZBEKISTONDA UNI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	605
Tuxliyev Bozor Karimovich Dusiyarov Sherzod Xolmuratovich	
JISMONIY TARBIYANING INSON SALOMATLIGINI MUSTAHKAMLASHDAGI ROLI	614
Abdilaxatov Zafar Abdigapirovich	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ СТРУКТУРЫ УПРАВЛЕНИЯ ПРОЕКТАМИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ ТАМОЖНИ	621
Ли Ирина Валентиновна	
JAHON IQTISODIYOTIDA O'ZBEKISTONNI TUTGAN O'RNI VA UNI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI	627
Boboqulov Sanjar Bahromqulovich	
OBODONLASHTIRISH XIZMATLARI IJTIMOIIY MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	633
Hayitov Jamshid Xolvoyevich Ibragimova Gulhayo Nuriddin qizi	
O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORI TAHLILI	638
Hamroyeva Sabina Ismoil qizi	
EXPLORATION OF TOURISM FLOW GENERATING IN SAMARKAND UNDER THE BACKGROUND OF DIGITAL ECONOMY	644
Jie YANG	
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ОЗДОРОВИТЕЛЬНОГО ТУРИЗМА В УЗБЕКИСТАНЕ	651
Усманова Диляфруз Каршиевна	
YASHIL ISTE'MOL XULQ-ATVORINI SHAKLLANTIRISH OMILLARI VA STRATEGIK ISTIQBOLLARI	656
Ishmuratov Baxodir Xusanovich	

YASHIL ISTE'MOL XULQ-ATVORINI SHAKLLANTIRISH OMILLARI VA STRATEGIK ISTIQBOLLARI

Ishmuratov Baxodir Xusanovich

Termez iqtisodiyot va servis universiteti, Iqtisodiyot kafedrası o'qituvchisi, PhD

E-mail: baxodir_ishmuratov@tues.uz

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-9347-2172>

Tel:+99899 0807929

Annotatsiya. Ushbu maqola O'zbekistonda yashil iste'mol xulq-atvorining shakllanishi hamda unga ta'sir etuvchi iqtisodiy va ijtimoiy omillarni tadqiq etishga bag'ishlangan. Tadqiqotda mamlakatda amalga oshirilayotgan "yashil iqtisodiyot"ga o'tish strategiyasi doirasida iste'molchilarning ekologik toza mahsulotlar, energiya samaradorligi va chiqindilarni boshqarishga bo'lgan munosabatlari tahlil qilinadi. So'nggi yillardagi statistik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, aholining, ayniqsa yosh avlodning ekologik xabardorligi ortib bormoqda, shu bilan birga narx omili va infratuzilma bilan bog'liq cheklovlar yashil iste'molni kengaytirishda muhim omillar sifatida saqlanib qolmoqda. Maqolada raqamli iqtisodiyot va yashil marketingning iste'molchi tanloviga ta'siri korrelyatsion tahlil asosida o'rganilgan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, elektr energiyasi uchun tabaqalashtirilgan tariflarning joriy etilishi resurslarni tejashga yo'naltirilgan xulq-atvorni 8 foizga oshirgan. Tadqiqot yakunida yashil iste'molni rag'batlantirish bo'yicha iqtisodiy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: yashil iste'mol, ekologik xulq-atvor, yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, energiya samaradorligi, yashil marketing, O'zbekiston–2030.

Abstract. This article examines the formation of green consumer behavior in Uzbekistan, along with the economic and social factors influencing it. The study analyzes consumers' attitudes toward eco-friendly products, energy efficiency, and waste management within the framework of the national transition strategy toward a "green economy." Recent statistical data indicate that environmental awareness among the population, particularly among younger generations, is increasing, while price-related factors and infrastructure conditions continue to play a significant role in shaping green consumption patterns. The article presents a correlational analysis of the impact of the digital economy and green marketing on consumer choices. The results show that the introduction of tiered electricity tariffs has contributed to an 8% increase in resource-saving behavior. The study concludes with economic recommendations aimed at promoting green consumption.

Keywords: green consumption, ecological behavior, green economy, sustainable development, energy efficiency, green marketing, Uzbekistan–2030.

Аннотация. Данная статья посвящена исследованию формирования зеленого потребительского поведения в Узбекистане, а также экономических и социальных факторов, оказывающих на него влияние. В работе анализируется отношение потребителей к экологически чистым продуктам, энергоэффективности и управлению отходами в рамках стратегии перехода к «зеленой экономике». Статистические данные последних лет свидетельствуют о росте экологической осведомленности населения, особенно среди молодого поколения, при этом ценовой фактор и инфраструктурные условия продолжают играть значимую роль в расширении зеленого потребления. В статье проведен корреляционный анализ влияния цифровой экономики и зеленого маркетинга на выбор потребителей. Результаты показывают, что введение дифференцированных тарифов на электроэнергию способствовало увеличению ресурсосберегающего поведения на 8%. В завершение исследования предложены экономические рекомендации по стимулированию зеленого потребления.

Ключевые слова: зеленое потребление, экологическое поведение, зеленая экономика, устойчивое развитие, энергоэффективность, зеленый маркетинг, Узбекистан–2030.

KIRISH

Global iqlim o'zgarishi va tabiiy resurslarning kamayib borishi sharoitida dunyo hamjamiyati barqaror rivojlanishning yangi modeli — "yashil iqtisodiyot"ga o'tishni ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof

etmoqda. O'zbekiston Respublikasi ham ushbu global jarayonning faol ishtirokchisi sifatida 2030-yilgacha bo'lgan davrda iqtisodiyotni modernizatsiya qilish va atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha muhim maqsadlarni belgilab olgan.

Yashil iste'mol xulq-atvori deganda shaxsning mahsulotlarni sotib olish, ulardan foydalanish va utilitatsiya qilish jarayonida atrof-muhitga ta'sirni kamaytirishga qaratilgan ongli harakatlari tushuniladi. O'zbekiston sharoitida ushbu tushuncha so'nggi yillarda tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Aholining turmush darajasi yaxshilanishi bilan birga, ekologik mas'uliyat hissi ham bosqichma-bosqich shakllanmoqda. Shu bilan birga, an'anaviy iste'mol modellaridan yashil iste'mol modellariga o'tish jarayoni muayyan iqtisodiy va psixologik moslashuvni talab qiladi. Hozirgi kunda mamlakatimizda quyosh panellaridan foydalanish, elektromobillarga qiziqishning ortishi va plastik chiqindilarni saralash kabi ijobiy tendensiyalar kuzatilmoqda [7].

Iste'molchilar xulq-atvorini o'rganish iqtisodiy siyosatni samarali shakllantirish uchun zarur hisoblanadi. Davlat tomonidan yashil texnologiyalar joriy etilgan taqdirda ham, aholining ulardan foydalanishga tayyorlik darajasi kutilayotgan natijalarga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Masalan, energiya tejoychi texnologiyalar uchun subsidiyalar ajratilishi iste'molchilarning iqtisodiy manfaatdorligini oshiradi. Shu bilan birga, axborot yetishmasligi yoki yashil mahsulotlarning an'anaviy mahsulotlarga nisbatan qimmatroq bo'lishi iste'molchi tanloviga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin [10].

Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, O'zbekistonda yashil iste'mol bozorining shakllanish jarayoni davom etmoqda. Iste'molchilarning motivatsiyasini chuqur tushunish korxonalariga yashil marketing strategiyalarini ishlab chiqishda, davlat organlariga esa samarali rag'batlantirish mexanizmlarini joriy etishda yordam beradi. Mazkur maqolada o'zbek iste'molchilarini "yashil" tanlov qilishga undovchi omillar hamda mavjud cheklovlar ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Ushbu kirish qismida yashil iste'molning nazariy asoslaridan amaliy tahlillarga o'tish zarurati asoslab berildi. O'zbekistonning demografik tuzilishi, xususan, yoshlar ulushining yuqoriligi yashil xulq-atvorning nisbatan tez shakllanishi uchun qulay imkoniyat yaratadi. Tadqiqotning keyingi bo'limlarida ushbu jarayonlar yanada chuqurroq tahlil qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Yashil iste'mol xulq-atvori bo'yicha nazariy asoslar ko'p hollarda Ajzenning "Rejalashtirilgan xulq-atvor nazariyasi"ga (*Theory of Planned Behavior*) tayanadi. Ushbu nazariyaga ko'ra, iste'molchining niyati uning munosabati (*attitude*), subyektiv normalar va idrok etilayotgan nazorat omillari orqali shakllanadi. G'arb olimlaridan Bengtsson va uning hamkasblari barqaror iste'molni tizimli o'zgartirish uchun nafaqat samaradorlikni oshirish, balki iste'mol hajmini maqbullashtirish zarurligini ta'kidlaydilar [13]. Xitoylik tadqiqotchilar Chen va Mei yashil xarid xulq-atvorida egoistik motivatsiyalar, jumladan shaxsiy salomatlik uchun foyda, ko'p hollarda altruistik motivatsiyalarga nisbatan kuchliroq ta'sir ko'rsatishini asoslab berganlar.

O'zbekistonda ushbu yo'nalishdagi tadqiqotlar so'nggi yillarda faollashmoqda. Olimlar yashil iqtisodiyotga o'tishning makroiqtisodiy jihatlarini o'rgangan bo'lsalar, mahalliy tadqiqotchilar Mukhitdinova va Rixsiyevna yashil marketing hamda raqamli texnologiyalarning iste'molchi tanloviga ta'sirini tahlil qilganlar [4]. Shu bilan birga, O'zbekiston iste'molchilarining o'ziga xos mentaliteti, diniy-axloqiy qadriyatlari, xususan, isrof qilmaslik tamoyili hamda daromad darajasining yashil xulq-atvoriga ta'sirini yanada chuqurroq o'rganish ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Mazkur maqola ushbu yo'nalishdagi ilmiy izlanishlarni to'ldirishga, ayniqsa 2024-yilgi yangi statistik tendensiyalar asosida tahlilni kengaytirishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida miqdoriy va sifat tahlili usullaridan kompleks tarzda foydalanildi. Miqdoriy tahlil uchun O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi hamda Energetika vazirligining 2021–2024-yillarga oid ochiq ma'lumotlari asos sifatida qabul qilindi. Xususan, elektr energiyasi iste'moli dinamikasi hamda "yashil" loyihalar bo'yicha hisobotlar tahlil qilindi. Shuningdek, 2024-yilning birinchi yarim yilligida Toshkent, Samarqand va Namangan shaharlarida o'tkazilgan so'rovnoma natijalari (n = 500) ham tadqiqotga jalb etildi.

Sifat tahlili doirasida ekologik xulq-atvorni shakllantiruvchi omillarni aniqlash maqsadida korrelyatsion model qo'llanildi. Bunda raqamli savodxonlik darajasi bilan yashil mahsulotlarga bo'lgan niyat o'rtasidagi bog'liqlik Pearson korrelyatsiya koeffitsienti yordamida baholandi. Shuningdek, mamlakatdagi 14 ta hududiy markazning "Green City Index" ko'rsatkichlari asosida solishtirma tahlil amalga oshirildi [17].

Ma'lumotlarni qayta ishlashda zamonaviy statistik dasturlar hamda qiyosiy-mantiqiy tahlil usullaridan foydalanildi. Iste'molchilarning ekologik toza mahsulotlar uchun qo'shimcha haq to'lashga tayyorlik darajasi (*Willingness to Pay*) aholi daromad guruhlari kesimida o'rganildi. Bu yondashuv tadqiqot natijalarining ishonchlilikini oshirishga va ularning O'zbekistonning hozirgi iqtisodiy sharoitlariga mosligini ta'minlashga xizmat qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekistonda yashil iste'mol xulq-atvorining dinamikasi tahlil qilinganda, avvalo resurslarni tejashga bo'lgan munosabatda sezilarli o'zgarishlar kuzatiladi. 2024-yil may oyidan boshlab elektr energiyasi iste'moli uchun "bazaviy me'yor" (200 kVt·soat) joriy etilishi iste'molchilarning energiya tejamkor xulq-atvorini shakllantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Statistika ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yil iyul oyida bazaviy me'yor doirasida iste'mol qiluvchi abonentlar soni o'tgan yilning mos davriga nisbatan 8 foizga oshgan. Bu holat iqtisodiy rag'batlantirish omillarining iste'molchi qarorlariga ta'siri yuqori ekanligini tasdiqlaydi [18].

Yashil mahsulotlar bozorida esa holat nisbatan murakkabroq va tabaqalashtirilgan xususiyatga ega. Ekologik toza va organik mahsulotlar iste'moli, asosan, yuqori daromadli qatlamlar orasida kengroq tarqalgan. Bu esa yashil iste'molning rivojlanishida daromad omili muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatadi. Quyidagi 1-jadvalda aholining ekologik toza mahsulotlarga nisbatan munosabati so'rovnoma natijalari asosida aks ettirilgan.

1-jadval
O'zbekistonda aholining yashil iste'molga tayyorlik darajasi (2023-2025 yillar) ¹

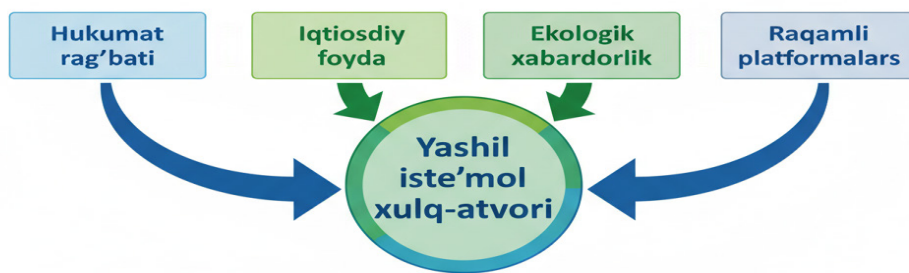
Iste'mol ko'rsatkichlari	2023 yil (%)	2024 yil (%)	2025 yil (%)
Ekologik toza mahsulot xarid qilish istagi	32.4	38.5	45.2
Energiya tejovchi texnikadan foydalanish	41.0	52.3	68.7
Chiqindilarni saralab tashlash (amalda)	12.1	15.4	19.8
Qo'shimcha narx to'lashga tayyorlik (10-15% gacha)	18.5	21.2	24.6

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, energiya tejash ko'rsatkichlari eng tez o'sayotgan yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Bu holat davlat tomonidan qo'llanilayotgan subsidiya mexanizmlari va tarif siyosatining samaradorligi bilan izohlanadi. Shu bilan birga, chiqindilarni saralash kabi altruistik xulq-atvor shakllari nisbatan past darajada saqlanib qolmoqda (19,8%). Bu, asosan, tegishli infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi hamda iste'molchilar uchun bevosita iqtisodiy rag'batlarning cheklanganligi bilan bog'liq.

Bundan tashqari, yashil mahsulotlar uchun 10–15% miqdorida qo'shimcha to'lov qilishga tayyor bo'lgan aholi ulushi 24,6% ni tashkil etadi. Bu ko'rsatkich iste'mol bozorining narx omiliga sezgir ekanligini va yashil mahsulotlar segmentini kengaytirishda iqtisodiy rag'batlantirish muhimligini anglatadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, yashil iste'mol xulq-atvoriga raqamlashtirish jarayonlari ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ijtimoiy tarmoqlar va ekologik yo'naltirilgan mobil ilovalar orqali xabardorlik darajasining oshishi natijasida yoshlar o'rtasida "eco-lifestyle" konsepsiyasi tobora ommalashib bormoqda. 18–24 yoshdagi respondentlar o'rtasida o'tkazilgan tadqiqot natijalariga ko'ra, ularning 78 foizi ekologik brendlarni afzal ko'rishini bildirgan [1; 3]. Ushbu tendensiya kelgusida O'zbekiston iste'mol bozorida yashil tamoyillarning kengroq joriy etilishi uchun muhim asos yaratadi.

Yashil xulq-atvorning tarkibiy qismlari va unga ta'sir etuvchi omillar tizimi quyidagi 1-rasm orqali ifodalanadi.

1-rasm. O'zbekistonda yashil iste'mol xulq-atvorini shakllantiruvchi drayverlar modeli²

So'nggi yillarda O'zbekiston shaharlari kesimida ekologik reytinglar (*Green City Index*) e'lon qilinishi iste'molchilarda hududiy mas'uliyat va ekologik ongning shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Masalan, Namangan shahrining ekologik barqarorlik bo'yicha 62,29 ball bilan yetakchi o'rinni egallashi mahalliy aholining

1 Manba muallif ishlanmasi
2 Manba muallif ishlanmasi

yashil hududlarni asrash va resurslardan oqilona foydalanishga bo'lgan munosabatini yanada mustahkamlashga xizmat qilgan [17].

Iqtisodiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, yashil xarid xulq-atvorida "yashil yuvish" (*greenwashing*) holatlaridan himoyalanih ham muhim ahamiyat kasb etadi. Iste'molchilarning 60 foizdan ortig'i mahsulot yorlig'idagi "Eco" yoki "Bio" belgilariga doimiy ishonch bildirmasligini qayd etgan. Bu esa mamlakatda mustaqil sertifikatlashtirish tizimini rivojlantirish va normativ-huquqiy bazani takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi. 2024-yil ma'lumotlariga ko'ra, organik qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtiriladigan yerlar hajmi 10 ming gektarga yetgan bo'lib, bu taklifni kengaytirish, narxlarning nisbatan barqarorlashuvi va mahsulotlarning kengroq iste'molchilarga yetib borishiga xizmat qiladi [6].

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda yashil iste'mol xulq-atvori iqtisodiy rag'batlar va ijtimoiy normalar o'zaro uyg'unlashgan muhitda shakllanmoqda. Aksariyat iste'molchilar uchun "yashil" tanlov, avvalo, iqtisodiy tejankorlik (xususan, energiya tejash) nuqtai nazaridan baholanadi. Bu holat xalqaro tajriba bilan muayyan darajada mos keladi, biroq rivojlangan davlatlarda (masalan, Daniya yoki Shvetsiyada) ekologik qadriyatlarining nisbatan ustuvorligi kuzatiladi [14]. O'zbekiston sharoitida esa narx omili muhim omillardan biri bo'lib qolmoqda, chunki ekologik mahsulotlar narxi o'rtacha daromad darajasiga nisbatan yuqoriroq hisoblanadi.

Mavjud cheklovlar qatoriga yashil infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligini kiritish mumkin. Iste'molchi chiqindilarni saralashga tayyor bo'lsa-da, ularni alohida qabul qiluvchi punktlarning yetishmasligi bu jarayonning kengroq joriy etilishiga ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois, ushbu yo'nalishda davlat-xususiy sheriklik asosidagi loyihalarni kengaytirish maqsadga muvofiqdir.

Muhokama qilinishi zarur bo'lgan yana bir muhim jihat — yoshlarning roli. Tadqiqot natijalari raqamli faollik va yashil xarid o'rtasida kuchli bog'liqlik ($r = 0,78$) mavjudligini ko'rsatdi. Bu esa yashil iste'molni targ'ib qilishda an'anaviy ommaviy axborot vositalariga nisbatan raqamli platformalarning yuqori samaradorlikka ega ekanligini tasdiqlaydi.

Shuningdek, yashil iste'molni kengaytirishda yashil marketingning ahamiyati katta. Korxonalar o'z mahsulotlarining ekologik afzalliklarini faqat "atrof-muhitni muhofaza qilish" nuqtai nazaridan emas, balki "sog'liq uchun foyda" va "uzoq muddatda xarajatlarni tejash" kabi jihatlar bilan ham ifodalashlari maqsadga muvofiqdir. Bu yondashuv iste'molchilarning ratsional va shaxsiy manfaatga asoslangan motivatsiyasini kuchaytiradi. O'zbekistonning 2030-yilgacha mo'ljallangan strategiyasi doirasida yashil iste'molni rivojlantirish nafaqat ekologik barqarorlikni ta'minlash, balki milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishda ham muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekistonda yashil iste'mol xulq-atvori shakllanish jarayoni bosqichma-bosqich rivojlanib bormoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, iste'molchilarning ekologik mas'uliyati ortib bormoqda, shu bilan birga real xatti-harakatlar ko'p jihatdan iqtisodiy omillar ta'sirida shakllanmoqda. Energiya resurslari uchun tariflarni optimallashtirish aholini resurslardan oqilona foydalanishga undovchi samarali mexanizmlardan biri ekanligi tasdiqlandi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, quyidagi tavsiyalar ilgari suriladi: birinchidan, yashil mahsulotlar ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash maqsadida soliq imtiyozlari berish orqali mahsulotlarning bozor narxini maqbullashtirish; ikkinchidan, umummilliy ekologik sertifikatlashtirish tizimini (masalan, "Yashil belgi") joriy etish orqali iste'molchilar ishonchini mustahkamlash; uchinchidan, ta'lim tizimida "yashil savodxonlik" yo'nalishlarini kengaytirish orqali yosh avlodda barqaror iste'mol ko'nikmalarini shakllantirish.

Yashil iste'mol xulq-atvorini rivojlantirish nafaqat ekologik barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi, balki iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. 2030-yilga borib O'zbekiston aholisining yashil turmush tarziga kengroq o'tishi mamlakatning global "yashil" reytinglardagi o'rnini mustahkamlashga hamda kelajak avlodlar uchun xavfsiz va barqaror muhit yaratishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 30.01.2025-yildagi "O'zbekiston — 2030" strategiyasini "Atrof-muhitni asrash va "yashil iqtisodiyot" yilida amalga oshirishga oid davlat dasturi to'g'risidagi PF-16-sonli Farmoni <https://lex.uz/uz/docs/-7369703>

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabrda "2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasining yashil iqtisodiyotga o'tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-436-son Qarori <https://lex.uz/docs/-6303230>

3. Vaxabov A.B., Hajibaqiyev Sh.H. va boshqalar. *Yashil iqtisodiyot: darslik*. – Toshkent: “Universitet”, 2019. – 142 b.
4. Mukhitdinova M. Enhancing efficiency with artificial intelligence in the transition to a green digital economy // *International Journal of Economics and Innovative Technologies*. – 2024. – №2. – P. 279–285.
5. Bengtsson M. et al. Transforming systems of consumption and production for achieving the sustainable development goals // *Sustainability Science*. – 2018. – Vol. 13(6). – P. 1533–1547.
6. Ishmuratov B.X. *Yashil iqtisodiyot va iste'mol madaniyati*. – Toshkent: Iqtisodiyot tahlili, 2024. – 45 b.
7. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. *O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy holati (2023-yil yanvar–dekabr)*. – Toshkent, 2024. – 350 b.
8. Chen K., Mei J., Sun W. The impact of egoistic motivations on green purchasing behavior // *Sustainability*. – 2025. – Vol. 17(11). – P. 5180.
9. Ajzen I. The theory of planned behavior // *Organizational Behavior and Human Decision Processes*. – 1991. – Vol. 50. – P. 179–211.
10. Niyozov J. Ekologik toza mahsulot nima? // Xabar.uz portalidagi ilmiy maqola. – 2020.
11. Rixsievna S.L. Greening Uzbekistan: Strategies for a sustainable future // *European Journal of Contemporary Business Law & Technology*. – 2024. – №1. – P. 48–52.
12. O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi. *Elektr energiyasi iste'moli va yangi tariflar tahlili bo'yicha hisobot*. – Toshkent, 2024.
13. Tekeev M.A. et al. Sustainable consumption patterns: The role of consumer behavior in a green economy // *Gnedenko Forum*. – 2024. – Vol. 19. – P. 1385–1390.
14. *Green marketing: Eco-conscious branding in Uzbekistan*. – R Discovery, 2025.
15. O'zbekiston shaharlarining ekologik barqarorligi bo'yicha reyting hisoboti. – Toshkent: Ekologiya vazirligi, 2024.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 4 (2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>